

УДК 334.722:[330.34:330.837](477)

М.І.Мельник

доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

У. З. Ватаманюк-Зелінська

кандидат економічних наук,
доцент кафедри державних та місцевих фінансів
Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

ЕКОНОМЕТРИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У статті запропоновано методичний інструментарій оцінки причинно-наслідкових взаємозалежностей між інституційними параметрами формування підприємницького середовища країни (інвестиційна, інноваційна, регуляторна, корупційна, податкова, інфраструктурна та інші складові) та основними результуючими соціально-економічними характеристиками розвитку машинобудівних підприємств в Україні, що виступає базисом для виявлення основних інституційних проблем ефективності та сприятливості вітчизняного підприємницького клімату, прогнозування активності машинобудівних підприємств в коротко- та середньотривалому періоді, а також для коректування регуляторних механізмів розвитку підприємницького потенціалу країни.

Ключові слова: машинобудівні підприємства, розвиток машинобудівних підприємств, підприємницьке середовище, інституційні характеристики підприємницького середовища.

Melnyk M., Watamanyuk-Zelinska U. ECONOMETRIC ASSESSMENT OF FACTORS OF BUSINESS ENVIRONMENT FORMATION THAT INFLUENCE ON DEVELOPMENT OF MACHINE MANUFACTURING ENTERPRISES

Methodological tools for assessment of causal interdependencies between institutional settings of formation of business environment of the country (investment, innovation, regulatory, corruption, tax, infrastructure and other components) and the resulting major socio-economic characteristics of engineering companies in Ukraine are proposed at the article. It serves as a basis for identifying the main problems of institutional effectiveness and favorable domestic business climate, forecasting activity engineering companies in the short and middle duration period and to adjust the regulatory mechanisms of entrepreneurial potential.

Key words: machine-building enterprises, development of machine-building enterprises, business environment, institutional characteristics of business environment

Необхідність формування сприятливого підприємницького середовища в процесі удосконалення інституційного базису національної економіки обумовлена об'єктивними передумовами. А саме, ефективна інституційна організація вітчизняного підприємницького середовища, створення цивілізованих конкурентних умов стабільної діяльності господарюючих суб'єктів набувають особливого значення у зв'язку зі стратегічною роллю підприємництва в соціально-економічному розвитку країни, структурній перебудові економіки, насиченні ринку товарами та послугами, підтримці конкурентного середовища, наповненні бюджетів, створенні робочих місць, формуванні середнього класу тощо. З іншого боку, максимальному використанню та розвитку підприємницького потенціалу перешкоджають незавершеність та суперечливість державної політики регулювання господарської діяльності, особливо протидії корупції, рейдерству, тінізації, економічній злочинності. Всі ці процеси негативно впливають також і на розвиток машинобудівних підприємств України.

Системним дослідженням підприємницького сектора економіки, структурних деформацій бізнес-середовища, напрямів удосконалення регуляторної політики

присвячені роботи С. Архієреєва, З. Варналія, Т. Васильціва, М. Долишнього, С. Дриги, Я. Жаліла, О. Кузьміна, Л. Лігоненко, І. Мазур, С. Покропівного, С. Реверчука, Г. Чижикова, М. Флейчук та ін. Проте, на сьогодні не вирішені інституційні проблеми деформації підприємницького середовища, які негативно впливають на активізацію та розвиток підприємницького потенціалу країни, і тому вимагають актуалізації досліджень у цьому напрямку.

Машинобудування як одна з визначальних складових економіки будь-якої країни, відіграє ключову роль у створенні та оновленні її матеріально-технічної бази, забезпечує комплексну механізацію та автоматизацію виробництва, а наукоємне машинобудування сприяє реалізації інноваційного вектору розвитку, підвищенню конкурентоспроможності економіки країни загалом. Багатогалузевий машинобудівний комплекс – потужний сектор промисловості України, який посідає вагоме місце в основних показниках промислового розвитку. За даними статистики [1] у 2014 році 4460 машинобудівних підприємств (10,6 % від кількості підприємств промисловості) експортували продукції на суму 7129,3 млрд. дол. США, а обсяг реалізованої інноваційної продукції становив 6904,4 млн грн. У великих машинобудівних

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

підприємствах України зосереджено близько 19 % вартості основних засобів і 12,7 % оборотних активів промисловості, зайнято 422,3 тис. осіб (17,4 % працівників вітчизняної промисловості). Машинобудування є одним із лідерів інноваційної діяльності у промисловості України. У 2014 р. частка інноваційно активних підприємств у галузі становила 25 % від загальної кількості підприємств галузі, а обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в машинобудування України становив 1012,3 млн дол. США.

Тому метою статті є оцінка впливу інституційних характеристик вітчизняного підприємницького середовища на розвиток машинобудівних підприємств в країні.

Регресійний аналіз впливу чинників формування підприємницького середовища на розвиток машинобудівних підприємств в Україні є багатоаспектною, адже передумови активізації інноваційних та інвестиційних процесів у цьому секторі економіки визначається чинниками організаційно-інституційного, соціально-економічного та політичного характеру.

В основі регресійного моделювання лежать завдання оцінки, які б дозволили визначити проблемні ніші вітчизняного підприємницького клімату, перспективні можливості підвищення його сприятливості та безпечності для активізації розвитку вітчизняного бізнесу і, зокрема, машинобудівних підприємств, а також прогнозувати ефекти реалізації державної економічної політики у сфері підприємництва. А також моделі побудовані на основі економічних гіпотези, які пояснюють множинну причинно-наслідкових взаємозалежностей між інституційними параметрами формування підприємницького середовища країни (інвестиційна, інноваційна, регуляторна, корупційна, податкова, інфраструктурна та інші складові) та основними результативними соціально-економічними характеристиками розвитку машинобудівних підприємств в Україні.

Регресійні моделі (1-8) побудовані на основі даних гіпотез та вихідних даних для аналізу за 2005-2014 рр. (в табл. 1 представлено результуючі параметри). Проведена за рядом статистичних характеристик перевірка адекватності моделей підтвердила, що вони є якісно прийнятними і не потребують додаткового уточнення. Зокрема, коефіцієнти детермінації (R^2) вказують на адекватність відображення виражених тенденцій досліджуваних процесів, високу залежність між обраними чинниками і результуючими ознаками. Перевірка гіпотези про збіг рівнянь регресії для окремих спостережень за допомогою F -статистики Фішера довела невинуватість цього результату ($F_{кр.}$ у рівняннях регресії $< F_{сп.}$). Статистики Дарбіна-Уотсона DW вказали на правомірність опису досліджуваних процесів за допомогою лінійних зв'язків [2].

Залежність обсягів прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в машинобудування України від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки представлена формулою (1):

$$Y_1 = 1267,09 - 20,23x_1 - 12,22x_2 + 0,36x_3; \quad (1)$$

$$R^2=0,781851,$$

де Y_1 – прями іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в машинобудування України, млн дол. США; x_1 – кількість процедур для відкриття підприємств; x_2 – вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності; x_3 – темпи зростання витрат на придбання нових технологій, % до попереднього року (у порівняних цінах).

Таблиця 1

Показники розвитку підприємства
машинобудування України
за 2005-2014 роки (фрагмент)*

Роки	Прями іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в машинобудування України, млн дол США	Обсяг витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність, млн грн	Обсяг експорту машинобудівної продукції, млрд дол США	Обсяг фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів, млн грн	Обсяг реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств, млн грн	Кількість машинобудівних підприємств України, од	Кількість зайнятих працівників на машинобудівних підприємствах України, тис. осіб
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7
2005	865,0	1619,3	4497,7	219,5	9153,7	11448	853,7
2006	943,0	2137,1	5411,6	247,5	8769,7	11502	792,5
2007	1049,6	2573,5	8281,2	298,4	13386,7	11537	763,7
2008	1090,4	2006,0	10662,5	338,3	9738,3	11429	733,5
2009	1094,1	2006,0	6610,8	1618,0	9738,3	6765	628,9
2010	1171,4	2541,6	8932,9	2334,7	10780,4	4736	482,3
2011	1226,0	2731,7	11613,8	2376,5	11280,3	4791	499,4
2012	1154,7	3079,1	12990,1	2183,5	13105,2	4546	520,8
2013	1102,4	3590,0	10319,0	2274,3	13367,8	5103	488,8
2014	1012,3	1874,7	7129,3	441,9	6904,5	4460	422,3

*Джерело: складено за даними [1]

Зниження кількості процедур для започаткування бізнесу на одиницю зумовлює зростання прямих іноземних інвестицій в українські підприємства машинобудування на 20,23 млн дол. США, а зниження питомої ваги вартості витрат при реєстрації власності у власності на 10% забезпечує приріст прямих іноземних інвестицій на 122,2 млн дол. США – адже формування сприятливого ділового клімату за рахунок спрощення регуляторних умов ведення бізнесу виступає поштовхом і для інвестиційної активності іноземних інвесторів. Підвищення темпів зростання витрат на придбання нових технологій на 10 % призводить до збільшення прямих іноземних інвестицій в машинобудування України на 3,6 млн дол. США – це пояснюється тим, що інноваційна спрямованість економічного розвитку, яка характеризується активним зростанням витрат на купівлю нових технологій для

виробництва і є ознакою його інноваційної спрямованості найбільшою мірою виступає сигналом для іноземних інвесторів, стимулюючи їх капіталовкладення у розвиток машинобудівних підприємств.

Залежність обсягів витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки описана формулою (2):

$$V_2 = 24566,26 - 38,33x_4 - 97,01x_5 - 289,72x_6 - 150,42x_7; \quad (2)$$

$$R^2=0,596446,$$

де V_2 – обсяг витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність, млн грн; x_4 – індекс сприйняття корупції, рейтинг; x_5 – витрати часу на реєстрацію підприємства, днів; x_6 – оцінка економічної свободи, бал; x_7 – дефіцит державного бюджету, % до ВВП.

Підвищення позиції України у рейтингу сприйняття корупції на одиницю зумовлює зменшення обсягів витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність на 38,33 млн грн., що підтверджує необхідність вирішення проблеми корупції у вітчизняному підприємницькому середовищі, в тому числі політичної корупції, корупції в митних і дозвільних процедурах, судовій системі та управлінні, що сприятиме не лише полегшенню умов ведення бізнесу, але і формуватиме інвестиційний ресурс машинобудівних підприємств для розвитку їх інноваційної діяльності.

Підвищення затрат часу на реєстрацію підприємств на 1 день забезпечує зменшення обсягів витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність на 97 млн грн., що лише підтверджує необхідність подальшого спрощення дозвільної системи та зниження бюрократичного навантаження в бізнес-середовищі шляхом спрощення процедури і скорочення термінів отримання дозвільних документів, перегляду вимог до отримання більшості дозволів; скорочення переліку видів діяльності, які не можуть здійснюватися за декларативним принципом; зменшення кількості економічно необґрунтованих та неефективних дозволів; посилення відповідальності чиновників, які перешкоджають виконанню завдань щодо спрощення державної регуляторної політики.

Зниження економічної свободи в країні (у рейтингу підвищення балу на 1 одиницю свідчить про погіршення ситуації) призводить до зменшення обсягів витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність на 289,72 млн грн – адже свобода підприємництва та виходу на ринок, захист від рейдерства, відкритість економіки сприяють активізації зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств та за рахунок відкритості потоків капіталу, товарів, послуг, трудових ресурсів, інформації, технологій активізації інноваційної діяльності.

Підвищення дефіциту державного бюджету на 1% у ВВП зумовлює зменшення обсягів витрат машинобудівних підприємств на інноваційну діяльність на 150,42 млн грн., що пояснюється впливом на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств макроекономічних проблем в країні загалом, які супроводжуються відволіканням грошових ресурсів з реального сектору економіки,

скороченням соціальних державних видатків, а отже, і зниженням купівельної спроможності населення тощо.

Залежність обсягів експорту машинобудівної продукції від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки представлена формулою (3):

$$V_3 = 26121,47 + 8,77x_8 - 1823,17x_9 - 118,11x_{10} - 218,45x_{11}; \quad (3)$$

$$R^2=0,894375,$$

де V_3 – обсяг експорту машинобудівної продукції, млрд. дол США; x_8 – впроваджено нових технологічних процесів, процесів; x_9 – вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення; x_{10} – індекс сприйняття корупції, рейтинг; x_{11} – державний і гарантований борг, % у ВВП.

Збільшення кількості впроваджених нових технологічних процесів на одиницю забезпечує збільшення обсягів експорту машинобудівної продукції на 8,77 млрд. дол США. – це підтверджує тісну залежність інноваційної і експортної діяльності підприємств машинобудування України і необхідність подальшої активізації та стимулювання інноваційних процесів в економіці країни.

Підвищення питомої ваги вартості витрат при відкритті підприємств у величині доходу на душу населення на 1 в.п. призводить до зменшення обсягів експорту машинобудівної продукції на 1823,17 млрд. дол США., а підвищення позиції України у рейтингу сприйняття корупції на одиницю зумовлює зменшення обсягів експорту машинобудівної продукції на 118,11 млрд. дол США. Тобто основні інституційні проблеми вітчизняного бізнес-середовища негативно впливають на можливості розвитку експортного потенціалу машинобудівних підприємств.

Підвищення державного і гарантованого боргу на 1% у ВВП зумовлює зменшення обсягів експорту машинобудівної продукції на 218,45 млрд. дол США. Це пояснюється вилученням з внутрішнього фінансового ринку коштів, які б могли бути використані на розвиток реального сектору економіки, адже відволікання грошових ресурсів обмежує можливості приватного підприємництва; скороченням соціальних державних видатків за рахунок відтоку національного капіталу за кордон при обслуговуванні зовнішнього боргу, а отже, і можливостей зростання споживання для населення – зниження його купівельної спроможності; зниженням господарської активності в результаті підвищення податків як джерела погашення боргу та пов'язаних з ним відсотків; підвищенням попиту на гроші, а отже, зростання відсоткових ставок – «здорожчання» кредиту, що пригнічує інвестиції, а в кінцевому підсумку призводить до інфляції та падіння темпів економічного зростання. Особливо це проявляється у зменшенні обсягів експортної діяльності машинобудівних підприємств.

Залежність обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств України за рахунок власних коштів від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки представлена формулами (4), (5):

$$V_4 = 28184,08 - 186,39x_{12} - 0,69x_{13} - 354,65x_{14} + 17,52x_{15}; \quad (4)$$

$$R^2=0,932917,$$

$$V_4 = 22540,82 - 256,46x_{12} - 349,46x_{14} + 6,03x_{16} + 53,26x_{17}; \quad (5)$$

$$R^2=0,848365,$$

де V_4 – обсяг фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів, млн грн; x_{12} – податкове навантаження на комерційний прибуток підприємств, % сплачених податків у прибутку; x_{13} – вартість витрат на отримання дозволів на будівництво, % доходу на душу населення; x_{14} – економічна свобода, бал; x_{15} – темпи зростання реальної заробітної плати, % до попереднього року; x_{16} – індекс інвестицій в основний капітал, %; x_{17} – кількість банків.

Підвищення податкового навантаження на комерційний прибуток підприємств (на 1% у величині сплачених податків у прибутку) призводить до зменшення обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів на 186,39 млн грн. Рівень оподаткування повинен бути знижений з 54,9% (станом на кінець 2014 р.) до 45%. Цього можна досягти шляхом «реалізації комплексного підходу оптимізації кількості податків, затрат часу на їх сплату та ставок (здебільшого на працю). Першочергового удосконалення вимагає процедура адміністрування ПДВ, особливо його відшкодування. Проблема відшкодування ПДВ є однією з перших для розв'язання в ході формування більш ефективної моделі вітчизняного бізнес-середовища, адже затримки у поверненнях сум ПДВ в цілях розв'язання фінансових нестач бюджету є дестимулюючим чинником ділової активності, зниження фінансового потенціалу, ліквідності та платоспроможності вітчизняних підприємств» [3, с. 31].

Підвищення питомої ваги вартості витрат на отримання дозволів на будівництво у величині доходу на душу населення на 1 в.п. призводить до зменшення обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів на 690 тис. грн., а зниження економічної свободи в країні (у рейтингу підвищення балу на 1 одиницю свідчить про погіршення ситуації) призводить до зменшення обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів на 354,65 млн грн. згідно формули (4) та 349,46 млн грн. згідно формули (5). Тобто фінансовий потенціал для розвитку інноваційної діяльності машинобудівних підприємств напряму залежить від основних інституційних характеристик підприємницького середовища країни, тобто його дозвільної системи, регуляторної політики, економічних свобод для започаткування і ведення підприємницької діяльності, виходу на ринок, захисту від недобросовісної конкуренції, рейдерства та монополізації.

Підвищення темпів зростання реальної заробітної плати на 1 в.п. зумовлює збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів на 17,52 млн грн – адже зростання заробітної плати населення є сигналом зростання його

купівельної спроможності, а за рахунок реалізованого платоспроможного попиту через споживання товарів, робіт і послуг створюється фінансовий потенціал підприємств машинобудування для розвитку та активізації інноваційної діяльності.

Підвищення темпів зростання інвестицій в основний капітал на 1 в.п. забезпечує збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів на 6,03 млн грн., а збільшення кількості банків на одиницю зумовлює збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних коштів на 53,26 млн грн – адже інвестиційна активність та розвиток банківської інфраструктури являються економічними показниками фінансової стабільності в підприємницькому середовищі країни, створюється резерв інвестиційного та позичкового капіталу, що і стимулює фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств.

Залежність обсягів реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств України від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки представлена формулою (6):

$$V_5 = 69731,19 - 3264,54x_{18} - 216x_{19} + 9214,88x_{20} + 86,19x_{21}; \quad (6)$$

$$R^2=0,917163,$$

де V_5 – обсяг реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств, млн грн; x_{18} – рівень безробіття населення, %; x_{19} – облікова ставка НБУ (на кінець періоду), %; x_{20} – частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП; x_{21} – вантажооборот, млрд. т км.

Підвищення рівня безробіття населення на 1 в.п. зумовлює зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств на 3264,54 млн грн через зниження купівельної спроможності населення країни.

Підвищення рівня облікової ставки НБУ на 1 в.п. сприяє зменшенню обсягів реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств на 216 млн грн. – адже це створює передумови для здоровлення кредитних ресурсів для підприємств країни, в т.ч. у сфері машинобудування (додаткове вилучення обігових коштів на сплату відсотків), а тому погіршення їх фінансових результатів та інвестиційних можливостей для розвитку інноваційного виробництва та створення нових робочих місць.

Зростання питомої ваги витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій на 1 в.п. у ВВП зумовлює збільшення обсягів реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств на 9214,88 млн грн., що є об'єктивним підтвердження активізації інноваційного вектору розвитку підприємств країни загалом.

Зростання вантажообороту на 1 млрд. т км забезпечує збільшення обсягів реалізованої інноваційної продукції машинобудівних підприємств на 86,19 млн грн – адже забезпеченість інфраструктурою для вантажних перевезень виступає основним інфраструктурним фактором для

забезпечення реалізації продукції підприємств машинобудування, в т.ч. інноваційної.

Залежність кількості машинобудівних підприємств України від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки представлена формулою (7):

$$U_6 = -582,78 - 217,85x_{22} + 0,13x_{23} + 33,95x_{24}; \quad (7)$$

$$R^2=0,805924,$$

де U_6 – кількість машинобудівних підприємств України, од; x_{22} – рівень тіньової економіки (інтегральний), % у ВВП; x_{23} – приріст прямих іноземних інвестицій в Україну, млн дол. США; x_{24} – вантажооборот, млрд. т км.

Підвищення рівня тіньової економіки на 1 в.п. у ВВП сприяє зменшенню кількості машинобудівних підприємств України на 217 одиниць.

У найзаможніших країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) тіньова економіка в середньому складає 18,7% ВВП. Прийнято вважати, що безпечним рівнем тінізації економіки держав для розвинених країн світу є 14-15% ВВП, а для пострадянських – в межах 20-25% ВВП [4]. Високий рівень тіньової економіки показує проблеми вітчизняного бізнес-клімату, пов'язані з бюрократизацією та зарегульованістю господарської діяльності підприємств, браком довіри до інститутів влади, деструктивними і девіантними явищами системи економічних відносин, що негативно позначається на безпеці підприємницького середовища загалом.

Інституційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в контексті європейської інтеграції насамперед вимагає впровадження чіткої системи антикорупційних заходів в напрямі раціонального дерегулювання господарської діяльності (спрощення процедур реєстрації власності, відкриття та закриття бізнесу, торговельного режиму, митних процедур та вимог безпеки в торгівлі й розміщенні ринків) за рахунок скорочення чисельності державних службовців та мінімізації контактів чиновників із суб'єктами бізнесу, лобіювання корупціонерів, зняття депутатської недоторканності, законодавчого закріплення механізмів цивілізованого лобіювання бізнес-інтересів із усуненням представників бізнесу з органів державного управління. Запровадження механізмів неухильного та невибіркового застосування антикорупційного законодавства (без пільг і привілеїв залежно від майнового стану, соціального походження, політичної чи партійної належності) забезпечить їх ефективність за наявності політичної волі вищого керівництва держави, суспільної нетерпимості до корупційних проявів, активізації громадянського середовища [5].

Приріст прямих іноземних інвестицій в Україну на 1 млрд дол. США зумовлює збільшення кількості машинобудівних підприємств України на 130 одиниць, тобто регресійна модель (7) показала, що залучення прямих іноземних інвестицій в Україну виступає вагомим каталізатором створення (збереження) машинобудівних підприємств.

Зростання вантажообороту на 1 млрд. т км забезпечує збільшення кількості машинобудівних

підприємств України на 34 одиниці, адже питання розвитку транспортної інфраструктури належить до визначальних при обґрунтуванні рішень щодо створення підприємств.

Залежність кількості зайнятих працівників на машинобудівних підприємствах України від чинників формування підприємницького середовища за 2005-2014 роки представлена формулою (8):

$$U_7 = 1727,13 + 0,024x_{25} - 5,79x_{26} - 13,87x_{27}; \quad (8)$$

$$R^2=0,892858,$$

де U_7 – кількість зайнятих працівників на машинобудівних підприємствах України, тис. осіб; x_{25} – приріст прямих іноземних інвестицій в Україну, млн дол. США; x_{26} – індекс сприйняття корупції, рейтинг; x_{27} – рівень тіньової економіки (метод попити-пропозиції), % у ВВП.

Приріст прямих іноземних інвестицій в Україну на 1 млрд дол. США зумовлює збільшення кількості зайнятих працівників на машинобудівних підприємствах України на 24 тис. осіб; підвищення позиції України у рейтингу сприйняття корупції на одиницю (негатив) зумовлює зменшення кількості зайнятих працівників на машинобудівних підприємствах України на 5,79 тис. осіб; а підвищення рівня тіньової економіки на 1 в.п. у ВВП сприяє зменшенню кількості зайнятих працівників на машинобудівних підприємствах України на 13,87 тис. осіб.

Проведене моделювання залежності соціально-економічних показників розвитку машинобудівних підприємств в Україні від окремих параметрів ефективності та сприятливості вітчизняного підприємницького клімату дозволяє виявити його основні інституційні проблеми, а також прогнозувати активність машинобудівних підприємств в коротко- та середньотривалому періоді, а також виступає базисом для коректування регуляторних механізмів розвитку підприємницького потенціалу країни.

Список використаних джерел

1. Діяльність суб'єктів господарювання у 2014 році : стат. зб. [Електронний ресурс]. – К.: Держкомстат України, 2015. – 451 с.
2. Мельник М.І. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку / М.І. Мельник // *Регіональна економіка*. – 2005. – № 1. – С. 187-195.
3. Мельник М.І. Напрями підвищення податкового потенціалу стимулювання ділової активності в Україні / М.І. Мельник // *Економіст*. – 2011. – №5(295). – С. 29-35.
4. Мазур І.І. Тінізація економіки України в сучасних умовах / І.І. Мазур // *Вісник донецького національного університету*. – 2011. – Том 2. – С. 52-57.
5. Мельник М.І. Інституційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в умовах європейської інтеграції / М.І. Мельник // *Економіка. Управління. Інновації / Житомирський державний університет ім. Івана Франка*. – 2014. – Вип. 1(11). – С. 69-82.

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2015). *Diyal'nist' sub'yektiv hospodaryuvannya u 2014 rotsi [Activities of business entities in 2014]*. Kyiv: Derzhkomstat Ukrayiny, 451 p. [in Ukrainian].
2. Mel'nyk M. I. (2005). *Pryntsypy pobudovy*

investytsiynikh modeley rehional'noho rozvytku [Principles of investment models for Regional Development]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 1, pp. 187-195. [in Ukrainian].

3. Mel'nyk M. I. (2011). Napryamy pidvyshchennya podatkovoho potentsialu stymulyuvannya dilovoyi aktyvnosti v Ukraini [Directions tax increase capacity to stimulate business activity in Ukraine]. *Ekonomist – Economist*, 295(5), pp. 29-35. [in Ukrainian].

4. Mazur I. I. (2011). Tinizatsiya ekonomiky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Shadowing of Ukraine's economy in

modern conditions]. *Visnyk donets'koho natsional'noho universytetu [Bulletin of Donetsk National University]*, Tom 2, pp. 52-57. [in Ukrainian].

5. Mel'nyk M. I. (2014). Instytutsiynе zabezpechennya bezpeky biznes-seredovyscha Ukrainy v umovakh yevropeys'koyi intehratsiyi [Institutional security business environment Ukraine in terms of European integration]. *Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi - Economics. Management. Innovations*, 11(1), pp. 69-82. [in Ukrainian].

УДК 330.341:658.1

Л. М. Лояк

кандидат економічних наук, доцент,
доцен кафедри готельно-ресторанної та курортної справи
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті розглянуто роль малого підприємництва, як ведучого сектору економіки, здатного гнучко реагувати на потреби ринку та мінливі умови господарювання, що визначає темпи економічного росту, склад і якість валового національного продукту. Акцентовано увагу на основних проблемах розвитку інноваційної діяльності малих підприємств. Дослідженням встановлено, що інноваційне підприємництво можна визначити як суспільний техніко-економічний процес, що приводить до створення кращих за своїми властивостями товарів, послуг чи технологій шляхом практичного використання нововведень. Визначено основні завдання інноваційної політики підприємства. Виокремлено певні види та моделі інноваційного підприємства: інноваційне підприємство на основі внутрішньої організації; інноваційне підприємство на основі зовнішніх організації; інноваційне підприємство на основі зовнішньої організації за допомогою венчурів.

Ключові слова: підприємництво, мале підприємство, інноваційний розвиток, інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційна політика, інноваційне підприємництво, інноваційність.

Loyak L. THE ROLE OF INNOVATION IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT

The article examines the role of small pidryemnystva as a leading sector that can respond flexibly to changing market needs and economic conditions that determine economic growth, composition and quality of the gross national product. The attention on major issues of innovative small businesses. The study found that innovative entrepreneurship can be defined as social feasibility process that leads to the creation of the best properties for goods, services or technology through practical application innovations. The main task of the innovation policy of the company. Thesis there is determined certain models and innovative enterprise, innovative company based internal organization; innovative enterprise from external organizations; innovative company based organization with foreign ventures.

Keywords: business, small business, innovative development, innovation, innovation, innovation process, innovation policy, innovative entrepreneurship, innovation.

У сучасних умовах ринкових відносин, які розвиваються під впливом глобалізаційних процесів, усе більшого значення для країни набуває створення конкурентоспроможної економіки, що обумовлює посилення ролі і функцій державного управління, створення стабільного і прогресуючого внутрішнього ринку та розвиненого ринкового механізму. Це припускає для країни активізацію розвитку малого підприємництва, як ведучого сектору економіки, здатного гнучко реагувати на потреби ринку та мінливі умови господарювання, що визначає темпи економічного росту, склад і якість валового національного продукту [3, с.163]. Мале підприємництво у ринковій економіці – провідний сектор, що визначає темпи економічного зростання, склад і якість валового національного продукту. Розвиток малого підприємництва створює сприятливі умови для оздоровлення економіки України .

Мале підприємництво є самостійною ініціативною діяльністю малих підприємств та громадян підприємців, що відбувається за рахунок власних або залучених коштів на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу, який виникає внаслідок середніх для економіки значень і відхилень від більш результативних, інноваційних видів діяльності. Інтенсивний розвиток малого та середнього бізнесу сприяє зростанню товарних ринків, формуванню сфери послуг, максимальній орієнтації виробництва на споживача. Одночасно конкуренція змушує підприємців використовувати інноваційні чинники розвитку, намагатися максимально комерціалізувати винаходи у будь-якій сфері інноваційної діяльності – науково-технічних розробках, управлінських рішеннях [4, с. 76]

Становлення і розвиток підприємництва в Україні та інших постсоціалістичних країнах справедливо пов'язують з ринковою трансформацією економіки.